

Het goud vindt men hier in klompjes in het zand, in de rotsen of in fijne aderen als stofgoud in den steen, waaruit het niet zonder machines kan worden verwijderd; deze moeten dan het erts fijn stampen en het goud daaruit afscheiden. Tijdens Ferdinands bezoek waren er nog geen machines. Alles werd met de hand gedaan, en het was dus het gemakkelijkst het goud te delven, dat in de aarde zat.

Vermoedt men dat er goud in den grond voorkomt, dan wascht men een klomp aarde in eene kom met water. Is er goud in, dan bezinkt dit. Blijkt het vermoeden daardoor zekerheid, dan wordt er een slootje gegraven en het water van een dichtbijgelegen riviertje hierin geleid. De bedding van dit slootje wordt over een voldoende afstand, met dicht aan elkander sluitende steenen belegd. Daarachter zet men een houten bak, dikwijls met eene katoenen deken op den bodem. Het snelvlietende water neemt eerst alles mede, maar zoodra het water zijne kracht verliest, vallen de klompjes goud neder en komen op de steenen terecht. De fijnere deelen blijven in de dekens hangen.

Soms ziet men zich ook wel genoodzaakt lange gangen en tunnels van 20 tot 60 voet diep te graven, om een kwartsader, die tusschen den leïen bodem loopt, te volgen.

Het verwonderde Ferdinand uitermate, dat de delvers, allen Europeanen, (negers delven niet voor zich), zulk een ellendig leven hier leidden. Armoedig als hunne kleeding was ook hunne hut, waarin een slecht bed het eenige meubel was. Neen, hij dacht er niet meer aan om een gouddelver te worden, maar hij was toch blij het

een en ander van het gouddelvers-leven te hebben gezien. Ook gaf men hem den raad, niet te Lijdenburg te blijven, want hij zou er weinig kunnen verdienen. Het ging den gouddelvers toen niet bijzonder voordeelig. Hij moest liever naar Pretoria trekken, de hoofdplaats der Zuid-Afrikaansche Republiek, waar hij meer werk zou vinden en beter betaald worden. Hij keerde dus naar Lijdenburg terug, waar hij ook zijn zwarten koetsier vond.

HOOFDSTUK X.

Naar Pretoria.

Den volgenden morgen namen beiden weer in den wagen plaats en zette men koers naar Middelburg, dat zuidwestwaarts van Lijdenburg gelegen is. Aangenaam was de reis niet, want uren en uren gingen voorbij zonder dat zij eenig levend wezen ontmoetten. Zij moesten den nacht alweer in het open veld doorbrengen, en Ferdinand was wat blij dat hij zijn dikken ulster niet vergeten had, want de nachten zijn in Zuid-Afrika soms zeer koud, en de zonnige en heete dagen maken, dat men daar nog gevoeliger voor is.

Den geheelen volgenden dag reden zij door, zonder huis, mensch of dier aan te treffen, totdat zij in den avond voor eene kleine woning konden uitspannen. Deze woning was door den eigenaar verlaten, zonder er iets of iemand achter te laten dan eene vrouwelijke en een mannelijken Hottentot.

Dezen boden ook de behulpzame hand aan de reizigers der postkar, welke kort na Ferdinands aankomst kwam aanrennen. Het was een ellendig voer-

tuig, in vorm gelijk aan het zijne, maar door de lange reis zeer gehavend, en bijna voor de helft gevuld met zakken, die de mail bevatten, en met de bagage der reizigers, zoodat de reizigers op dat alles hadden moeten plaats nemen. Allen zagen er doodelijk vermoeid, ontdaan en bestoven uit. Geen wonder ook, want aldus hadden zij den geheelen weg van Maritzburg tot hier afgelegd.

Toen, na een oponthoud van zeven minuten, de postkar weer wegdraafde, begon Ferdinand in de open lucht een potje te koken, waartoe hij de groenten gebruikte, die de Hottentotten hem verstrekt hadden.

Beiden waren gekleed volgens de Hollandsche boerendracht. De vrouw liep met een bontgeruiten doek om het hoofd. „Jou dom jong,” zeide zij tot haren man, „kan jij nog nie water kook nie? Jij is maar een banjer (heel) dom kerel.” Zij waren even leelijk als al hunne rasgenooten. Mager en zeer klein, hadden zij een onevenredig grooten mond. De wang- of jukbeenderen staken zeldzaam ver vooruit, en de neus lag bij hen plat op het aangezicht.

Ferdinand vertrok reeds den volgenden morgen en reed een paar uur later Middelburg binnen, een stadje van ongeveer 60 zeer verspreide huizen, waaraan blijkbaar zeer weinig zorg besteed was. Uit deze huizen stapte men in het mulle zand, want boomen vond men nergens dan in de tuinen, die de woningen omgaven.

Toch was het voor Ferdinands kennis van het Boerenvolk niet nutteloos, dat hij hier eenige uren vertoefde. Op de pleisterplaats kwam hij in gesprek met

eenige Boeren; en weldra vertelde een ieder hem op hunne gewone, langzame wijze — het kenmerk van de weinige waarde, die hier de tijd heeft — zijne lotgevallen en meeningen. Hierdoor kwam hij in de gelegenheid de opmerking te maken, dat onverdraagzaamheid op godsdienstig gebied aan de Boeren van Transvaal niet verweten kan worden.

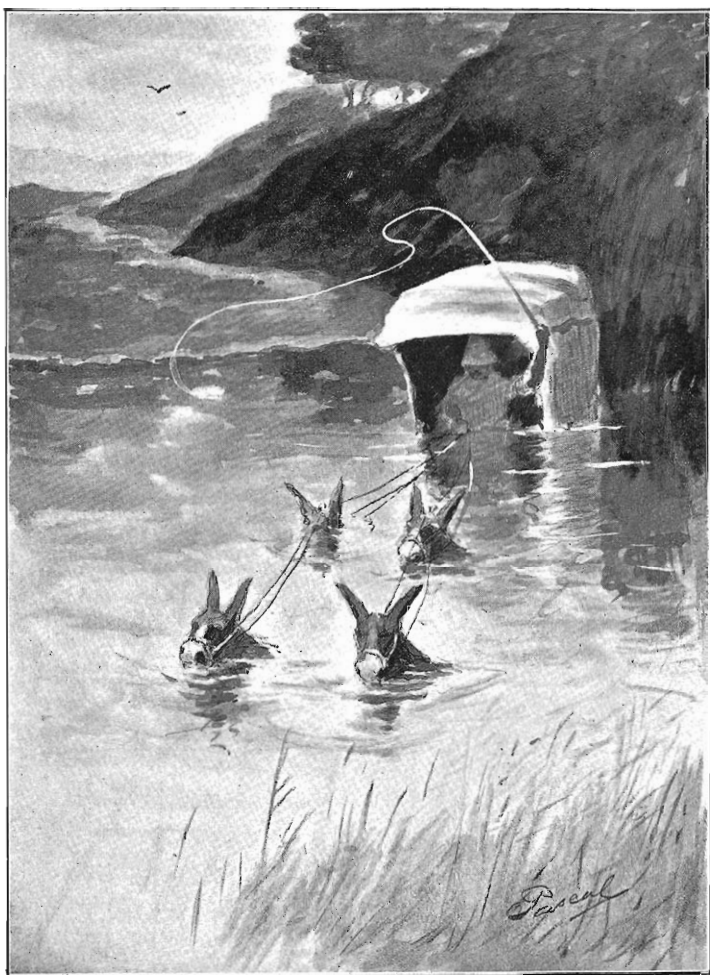
Alle Boeren zijn protestant. Bestond er vroeger bij hen slechts ééne leer, nu zijn er drie sekten: de Nederduitsch Hervormde kerk, de Nederduitsch Gereformeerde kerk en die der Doppers of Gereformeerden.

Middelburg werd spoedig verlaten en nu ging het op de Transvaalsche residentie aan, de stad, waar Ferdinand zich een goed bestaan door zijn ambacht hoopte te verwerven. Hij begon sterk te verlangen naar het einde van deze maandenlange reis. Alleen in de wereld, zonder vader en moeder, broeders of zusters, had hij eene vreugdelooze jeugd gehad en hij wilde nu terecht den zomer van zijn leven zoo zonnig mogelijk trachten te maken. De gedachte, hoe hij dit aan zou leggen, hield hem nu meer dan ooit bezig, zoodat hij in gepeins verzonken voortreed.

„Wij moeten nu de Onder-rivier oversteken,” zei de koetsier, „maar die is hier zeer diep. Als wij haar goed overkomen zijn wij dicht bij Pretoria.” Ferdinand schrikte zeer bij dit gezegde.

„Ik hoop dan maar dat het goed zal gaan,” antwoordde hij.

Maar het ging niet goed. Een der ezels raakte midden in de rivier van de been en moest door den anderen meegesleurd worden; aan den overkant gekomen,

Een der ezels raakte midden in de rivier van de been. (pag. 104).

bleek hij zooveel water ingekregen te hebben, dat hij niet meer staan kon. Het water was Ferdinand en den voerman tot aan de schouders gekomen en het had weinig gescheeld of zij waren omgekanteld.

Na eenigen tijd reden zij weer voort en zagen eene fabriek, waar sterke dranken worden gemaakt. Het stoken van sterken drank in het klein doen de Boeren ook zelf; zij gebruiken daar onder anderen hunne perziken voor.

De weg werd meer oneffen. Telkens slingerde het pad tusschen reusachtige klippen door, als heuvels zoo groot, of wel langs glooiingen en „kopjes,” die hier en daar met struiken begroeid waren. Niets verried hier, dat men eene stad naderde. Plotseling, bij een draai van den weg, toen zij het hoogste punt der helling bereikt hadden, zagen zij in de verte de stad Pretoria, kalm en liefelijk voor zich liggen. De Machallies-bergen, beroemd door hunne tabak, vormden een donkergroenen achtergrond. Weldra kwamen zij langs de eerste woningen der stad, door treurwilgen beschaduwd en van een doornhaag omgeven. De huizen namen in aantal toe. Vervolgens vertoonde zich een kerktoeren en eindelijk een groot grasveld, aan de vier zijden met huizen bebouwd.

Het wemelde van menschen bij hunne aankomst in Pretoria, wegens een belangrijk rechtsgeding, dat voor het Hooge Gerechtshof om het bezit eener groote goudplaats werd gevoerd. Alle logementen en herbergen waren vol en met moeite kon Ferdinand er een onderkomen vinden.

Een goed kosthuis werd hem dienzelfden dag nog aangewezen. Een gezin, dat ook uit Holland gekomen

was, bood hem inwoning aan. Hij kreeg een vrij ruime slaapkamer en zou aan de familie-tafel eten. Minder gelukkig was hij in het vinden eener werkplaats. Geen enkele schuur bleek daartoe geschikt. Alle waren te donker, maar ook veel te klein en te laag. Op raad van zijn kostheer besloot hij even buiten Pretoria een hoekje gronds te koopen en daarop zelf een schuur of een winkel te bouwen.

Met al die nieuwe denkbeelden en plannen ging Ferdinand voor de eerste maal te Pretoria den nacht in.

Den volgenden morgen rekende hij, ook in opdracht van den reisgenoot die hem te Lijdenburg vaarwel had gezegd, met den koetsier af, en de Hottentot aanvaardde de terugreis.

Den wagen kon Ferdinand voorloopig behouden en dezen eene plaats geven in de te bouwen werkplaats. De ezels deed hij spoedig vrij voordeelig van de hand.

Met allen spoed werd er toen aan den winkel gewerkt en reeds in Februari 1880, kon Ferdinand op een bordje boven de deur laten zetten:

Wagenmakerij van F. Dijkstra.

In het laatst van Februari 1880 begon hij hier reeds te werken. Kruiwagens, handkarren, groote ossenwagens, Kaapsche karren en andere soorten van voertuigen werden door hem vervaardigd, en zij schenen ook in den smaak te vallen, want nauwelijks had hij iets gereed of het had een koper gevonden. De bestellingen werden zoo talrijk, dat hij zich noodzakelijk van hulp moest voorzien. Ferdinand werkte binnen het eerste halfjaar reeds met een achttal knechts en had het

bijzonder goed getroffen met den bekwamen meesterknecht, die aan eerlijkheid de geschiktheid paarde om met de andere knechts om te gaan, en die er zich op toeleigde de wijze van werken van zijn baas, tot in het geringste na te volgen.

De zaken gingen derhalve uitmuntend en Ferdinand had een levenslust, dien hij tot nog toe niet gekend had. De eenige uitspanning die hij zich veroorloofde, was òf zich in het schieten te oefenen òf eene bijeenkomst bij te wonen, waarop de belangen der Republiek werden besproken. Op die „bijkemaars” had Ferdinand met zooveel liefde over zijn nieuw vaderland gesproken en zoo zeer van zijne ingenomenheid met het streven en strijden der Boeren doen blijken, dat het hunne opmerkzaamheid trok en zij hem als een der hunnen beschouwden.

HOOFDSTUK XI.

De oorlog van 1880 breekt uit.

Het gezantschap, dat, zooals Ferdinand op zijne reis vernomen had, door de Boeren naar Engeland was afgevaardigd, ten einde den eersten minister, graaf Beaconsfield, te overtuigen, dat de inlijving eene daad van onrechtvaardigheid was, had onverrichterzake de terugreis ondernomen. Een tweede gezantschap had zich later naar Engeland begeven, vertrouwend op de billijkheid en menschlievendheid van graaf Beaconsfield's opvolger, den minister Gladstone. Met vol spanning wachtte men in Transvaal den terugkeer dier mannen af, die waren heengegaan om te betoogen, dat de bewering van Shepstone, als zou de inlijving een wensch der bevolking zijn geweest, allen grond miste.

Dat alles werd ook op een der door Ferdinand bijgewoonde bijeenkomsten besproken.

„Burgers!” riep hij op zulk eene bijeenkomst in geestdrift uit, „strijdt voor uwe vrijheid en staat geen voet grond af! Duldt geen dwingelandij; de dood is zachter dan het dragen van een vreemd juk!”

„Ik ken uwe geschiedenis,” ging Ferdinand met dezelfde bezieling voort. „Die geschiedenis is uw roem, want zij leert op iedere bladzijde, dat gij het nooit zijt geweest, die uit heerschzucht rustig levenden lieden hun eigendom, hun land ontnaamt. Zij leert ons ook, dat de Engelschen u verjaagd en weer verjaagd en nog eens verjaagd hebben. Zullen zij u ook thans weer noodzaken van hier te gaan? Moet gij nogmaals met vrouw en kinderen, met al uw have en goed, of met achterlating uwer bezittingen, naar woeste, onbekende streken trekken? Als dat bewaarheid wordt, dan ga ik met u mede en hoop, als werkmán, door een eerlijken, nuttigen arbeid mijn brood onder u waard te zijn; maar eerst moeten wij zien, of wij niet kunnen en mogen handelen, eer het zoo ver komt. Ons geduld wordt op een zware, mijns inziens al te zware proef gesteld. Het is misschien een gevolg mijner jeugd, maar ik zou reeds geweld hebben gebruikt, gesterkt door het bewustzijn, dat de geheele wereld van weldenkende menschen het met mij eens was. Weer is er een gezantschap van u naar Londen gegaan, welnu laat het nu ook het laatste wezen!”

Ferdinands opgewonden woorden werden daverend toegejuicht — vele Boeren dachten als hij. Onder den indruk van hetgeen hij gezegd had, stonden allen op en zongen de volgende bede den Heer toe:

O wees hul tot 'n wolkkolom,
 En vuurkolom bij nag;
 Ons oog is na die berge heen,
 Vanwaar ons hulp verwag.

Skenk die begeerte van ons hart,
En van elk Afrikaan;
O, maak hul weg voorspoedig, Heer!
Laat onreg nie bestaan.

Uw volk roem nie op eigen krag,
En wil geen broeders bloed —
Op waarheid pleit hul, anders nie,
Vraag slegs hul hawe en goed.

Hul erfdeel, eens van U ontvang,
Vraag hul van U terug!
Gij tel hul tranen, en Gij hoor
Hoe 't bloed and 't harte sug.

Uw volk beleid hul sonde en skuld,
Seker, Uw straf was reg,
Maar pleitend op genade alleen,
Smeek: neem die *ban* toch weg,

Vergeef al wat ons het misdaan,
Om Jesus Uwe Zoon;
Ons hart en oog ziet op tot U!
Send hulp van Uwe troon! ¹⁾

Toen het tweede gezantschap, ook zonder het doel

¹⁾ Overgenomen uit: Zestig uitgesogte Afrikaanse Gedigte, verzameld door F. W. Reitz, vroeger Hoofdregter en Staats-President van d'Oranje-Vrijstaat. Amsterdam—Pretoria, Höveker en Wormser.

bereikt te hebben, terugkwam, begon de storm op te zetten. De brandstof was overal en in grooten voorraad aanwezig. Eén vonk slechts en geheel Transvaal zou in lichte laaie staan. Die vonk viel.

Te Potchefstroom, in het zuidwesten van Transvaal, weigerde een zekere Bezuidenhout zijne belasting te voldoen. De Engelsche ontvanger nam daarop diens wagen in beslag, en toen traden de Boeren handelend op — en gebruikten geweld. De ontvanger werd verdreven, en deze verwijdering had op hardhandige wijze plaats, want de gramschap der Boeren kende geene palen meer. Van heinde en ver kwamen zij van den 8sten tot den 13^{den} December 1880 bij Paardenkraal, een gehuchtje, te zamen, en besloten, wat het ook mocht kosten, zich van Engeland los te scheuren. Tot herinnering aan deze „bijkemaar” werd een gedenkteeken opgericht in den vorm van opgestapelde steenen, van welke ieder der aanwezigen er één aandroeg.

Gods hulp werd daarop in een plechtig gebed door de drommen saamgekomen Boeren ingeroepen, en men ging heen onder het zingen van het volgende lied:

„Ons hijs nou weer ons vaders vlag:
Verpletter ons deur julle krag,
Verniel, vertrap ons arme land,
Bring julle dwinglandij tot stand,
Verbreek, verskeur ons Vrijheidsband;
Haal neer nou weer ons vadersvlag:
Vermorsel ons door julle mag; —
Die Reg zal altijd lewend blij;

Die Hemel sal regvêrdig blij,
Ons gaat nou ver die nakroos strij.
Heel Afrika wort eens nog vrij,
En dus sal ons o'erwinnaars blij. ¹⁾

Tot hen, die een steen aandroegen, behoorde ook Ferdinand Dijkstra, die nog geen jaar geleden uit Holland hier aangekomen was.

¹⁾ Zie noot op pagina 110.

HOOFDSTUK XII.

De Boeren trekken op.

Ferdinand had de zorg voor de wagenmakerij aan Jan Verkerk, zijn trouwen en bekwamen meesterknecht opgedragen, en dezen en al zijn knechts eene ruime belooning toegezegd, als zij, tijdens zijn strijden voor het recht, de zaken goed behartigden. „Vind ik den dood,” had hij er bijgevoegd, „dan vermaak ik den winkel met al wat hij bevat aan Jan Verkerk, en ik raad u allen aan bij en onder hem te blijven werken.” Daarop hadden zijne werklieden hem een goede reis gewenscht en de hoop uitgesproken, hem ongekwetst terug te zullen zien.

Kort daarop streed hij bij Bronkers Spruit.

Driehonderd Engelsche soldaten uit Lijdenburg waren opgetrokken naar Pretoria. Frans Joubert, aanvoerder der Boeren, had bevel ontvangen hen, desnoods met geweld, tot omkeeren te dwingen, terwijl de Engelschen gewaarschuwd waren, dat men hun den doortocht zou beletten. Met honderd vijftig dappere mannen wachtte Joubert den vijand op, en den 20sten December, 's mid-dags te één uur, had de ontmoeting plaats. De Engel-

schen, verontwaardigd dat een handvol boeren hun in den weg trad, wilden zonder zich om hen te bekommeren, voorttrekken. Maar thans beval Joubert zijnen mannen, tot op honderd vijftig pas den vijand te naderen, af te zitten, en het vuur te openen. Geen enkel schot miste en menig Engelschman, gewond of dood, beet in het stof. Maar nu knetterden ook de geweersalvo's der Britten, keer op keer, doch — de kogels gingen te hoog en de vrome Boeren, die niet als rebellen, maar om hunne vrijheid en om hun land, tegen vreemde overheerschers streden, zagen hierin met dankbaar ontzag Gods vaderhand. Twee dooden vielen in hunne rijen, een paar werden zwaar gewond. Opnieuw laden zij hunne geweren, opnieuw vallen er schoten aan den kant des vijands, maar — daar steeds minder; de rijen zijn zeer gedund. Anstruther, de Engelsche kolonel, die zijne manschappen om zich ziet sneuvelen en zelf door vijf kogels doodelijk gekwetst is, geeft de hoop op om de Boeren ten onder te brengen; hij laat seinen, dat hij bereid is zich over te geven. Dadelijk staken de Transvalers het geweervuur.

Kolonel Anstruther, reeds stervend, verzocht toen Frans Joubert bij hem te willen komen, en gaf dezen zijne wapenen over, met edelaardige oprechtheid bekende, dat de zaak zijns vijands de rechtvaardige was, de zijne niet.

De Transvalers verbonden en verpleegden de gewonde Engelschen, en kort daarna wees menig kruis de plaats aan, waar een zoon van Brittanje in den vreemde gesneuveld was.

De oorlogsgereedschappen, welke de Engelschen op

het slagveld achterlieten, kwamen den Boeren nu zeer te stade, want niet allen waren goed uitgerust uitgetrokken. Ook wat voeding betreft, moesten zij zich zeer behelpen; hunne eenige spijs bestond uit lange reepen biltong (gedroogd vleesch), die van hunne zadelknoppen als karwatsen afhingen.

Hun geestdrift en wilskracht deden hen echter alle ontberingen vergeten.

Gelukkig voor de Boeren was dus de afloop van dezen eersten slag, gelukkig ook voor Ferdinand, want hij had er het leven afgebracht en was zelfs niet gewond geworden. Hij verwierf de groote eer, om met generaal Piet Joubert kennis te maken. Toen dit plaats had, was Ferdinand niet weinig verrast in dien aanvoerder een zeer eenvoudigen man te leeren kennen, die allen hartelijk de hand schudde en hen den dank des vaderlands bracht voor hunne betoonde dapperheid.

Nog braken er schoone oogenblikken voor Ferdinand aan, toen hij met wel 100 Boeren, allen te paard gezeten, Heidelberg binnenreed, waar het hoofdkwartier der Boeren gevestigd was. Het gejuich der aanwezigen hield geruimen tijd onafgebroken aan.

Vóór het landdrost-kantoor te Heidelberg werd „halt” gecommandeerd; hier zouden de ruiters afstijgen.

Terwijl ook Ferdinand daar zoo stond, viel zijn oog op een man, die zich van honderden onderscheidde door zijn bijzonder innemend voorkomen. Die man maakte op onzen vriend zulk een indruk, dat hij aan zijn buurman vraagde: „Wie is die man daar met dien nieuwen castoren hoed op? Zie, een jong meisje staat naast hem.”

„O,” was het antwoord, „dat is Hendrik Weltink met zijn eenige dochter Hermina. Hij is voor eenige jaren weduwnaar geworden. Dat was de grootste slag in zijn leven, en ieder had er ook mee te doen. Gelukkiger paar was er niet te vinden. Waar Hendrik was, was zijn Okje. Maar de man mag nog van geluk spreken. Vooreerst heeft hij zijn dochter, het evenbeeld der moeder, zegt men, en dan is Weltink een rijk man, die, zegt men alweer, voor geen ton opstaat. Bovendien kan hij drie of vier huizen in de stad zijn eigendom noemen.”

Toen zij hunne paarden hadden afgegeven, traden zij het gebouw binnen. Boven het bovenende eener lange tafel, waaraan Kruger, het hoofd van het regeerende driemanschap zat, ontmoette het oog de vaderlandsche vlag. Generaal Joubert had aan Krugers rechter- en Martinus Wessels Pretorius aan zijne linkerzijde plaats genomen.

Na tot God gebeden te hebben, zeide de heer Kruger: „Laat mij u, Generaal Joubert, en ook u allen, die uw leven veil hebt gehad voor het ongeschonden behoud en het heilig recht van Transvaal den dank, den oprechten dank van Transvaal, toebrengen.”

Door een luid applaus werden deze woorden van den zoo hoog vereerden man opgevolgd.

Onderwijl de opgewektste stemming in de zaal heerschte, vertelde Ferdinands vriend, die zich Van Hagen noemde, hem het volgende:

„Men houdt het er voor, dat Kruger, het voornaamste lid van het hoofdbestuur, tot staatspresident zal verkozen worden, zoodra wij andere tijden krijgen.

„Hij is den 10^{den} October 1825 te Colesberg in het Kaapland geboren en nam als 13-jarige knaap deel aan den grooten trek van 1836. Hij is dus een der onzen. Iedereen weet, dat hij een bedachtzaam man is, met eene groote mate van gezond verstand, helderheid van blik, kalmte en moed begiftigd. Hij en zijne vrouw, „juffer Kruger”, zijn eenvoudig en genaakbaar.”

Nadat Van Hagen dit aan Ferdinand had medegedeeld, werden er aanstalten gemaakt tot het gemeenschappelijk zingen van een lied, waarin beide mannen mede instemden :

„Nooit was hier in ons land,
So sigbaar Godes Hand,
As nou in die Transvaalse strijd.
Dit word nou sigbaar wijd en sijd.
Wie kan dit nog betwis,
Dat hier Gods vinger is?

„Van grof geskut ontbloom;
Geen vuurpijl en geen skroot;
Hoe sal die ruwe Boere veg?
Ons skiet hul net nou almal weg.
En tog, — daar vlug die Brit;
Dit is Gods vinger dit!

„Die Heer is an die spits;
Met donder en met blits,
Strij hij ver die Tranvaalse Boer
Waartoe meer legers angevoer?
Neen, buig, buig Britse trots!
Erken die vinger Gods!

„Spaar, spaar tog verder bloed;
Vrees verder tegenspoed;
Verneder jullie voor die Heer;
Geef an die Boere hul land weer;
Want, laat jul nog nie af,
Vrees dan nog swaarder straf.” ¹⁾

¹⁾ Overgenomen uit: Zestig uitgesogte Afrikaansche Gedigte verzameld door F. W. Reitz, vroeger Hoofdregter en Staats-President van d'Oranje-Vrijstaat. Amsterdam—Pretoria, Höveker en Wormser.

HOOFDSTUK XIII.

De veldslagen bij Langen Nek en op den Amajoeba-berg.

Terwijl de Engelsche garnizoenen door de Boeren in de Transvaal werden omsingeld, trok de Gouverneur van Natal, George Colley, met de beschikbare troepen op naar de grenzen en verlieten de Boeren het hoofdkwartier te Heidelberg, ten einde die overschrijding der grens te beletten. Ook Ferdinand bood zijne diensten aan en deze werden natuurlijk niet afgeslagen.

De Boeren verzekerden zich eene sterke stelling bij den Langen Nek; hier kwam het den 21sten Januari 1881 tot een bloedig gevecht.

Niettegenstaande hun nederlaag bij Bronkers Spruit, waren de Engelschen nog van meening, niet veel van de Boeren te duchten te hebben, daar dezen toch in ieder geval ongeoeffend waren in den oorlog tegen blanken, van kruit en lood slechts schaars voorzien waren en geen kanonnen bezaten.

Zij rekenden niet genoeg op het ondervonden uitstekende geweeschot van den Boer.

In het Boerenkamp kwam de krijgsraad bijeen;

met kalmen ernst hoorden allen generaal Joubert's woorden aan, toen deze aldus sprak: „Onze macht is klein en er moeten vier passen beschermd worden; als God zich niet over ons ontfermt, zullen wij de nederlaag lijden. De vijand strijdt met grof geschut en met list, maar, ook de Heer is een krijgsman, en onze zaak zal Hij beslissen. In Hem moeten wij ons vertrouwen stellen, ons geloof in Hem mag nooit verflauwen. Wij zullen aan den vijand toonen, dat wij voor God en het vaderland strijden!”

En toen stonden zij daar allen in een kring geschaard, de strijders van Transvaal, de hoofden ontbloot, de oogen omhoog geslagen en zwoeren zonder woorden getrouwheid tot in den dood.

De 21ste Januari brak aan. Joubert bevond zich met eene schaar, tot welke Ferdinand behoorde, op den Langen Nek. Daar nadert de vijand in de vlakte. De Boeren leggen zich neder, en zoo dicht zijn de kruitdampwolken, die door het geweer- en kanonvuur der Engelschen tot hen opstijgen, dat zij den vijand niet kunnen onderscheiden en stil bleven afwachten — maar niemand hunner werd getroffen.

De Engelschen meenende, dat de Boeren gevlucht of gesneuveld waren, laten hun ruitery den Langen Nek nog bestormen — en toen knetterde daar één geweersalvo, slechts één, maar niet te vergeefs — vele doode en gewonde Britten bleven op de glooiing van den heuvel achter.

Een nieuw commando weerklinkt, en met geveld bajonet stormen een duizend man op de niet meer dan tachtig Boeren aan.

Maar zooals in den herfst de bladeren vallen, zoo sneuvelen nu bij den Langen Nek ruim tweehonderd Engelschen.

En toen — de ongelijke strijd had een vol kwartier geduurd — kwam er hulp opdagen voor de kleine, maar dappere schaar Boeren.

Niet lang duurde het nu, of de witte vlag, aan de zijde der Engelschen omhoog geheven, was het teeken, dat men tot een verdrag wilde overgaan.

Van vlucht en vervolging was derhalve geen sprake, — de vijand kon met wagens en kanonnen het veld ruimen.

Veertien Transvaalsche strijders verloren het leven in dezen slag, acht en twintig werden ergewond. De laatsten lagen in hunne tenten zonder hulp, en de Engelsche generaal Colley liet hen weten, dat men die door hem kon bekomen, indien de gewonden naar zijn kamp gebracht werden . . . Dit was de dank voor het edelmoedige gedrag der Boeren na den slag bij Bronkers Spruit.

Kort daarop, 8 Februari, raakten de Boeren en Engelschen wederom slaags, bij Schuinshoogte, in de nabijheid der Ingogo-rivier. Ook hier bleven de Boeren overwinnaars.

En daarop kwam de beslissende slag op den Amajoebaberg of Spitskop.

De Engelsche generaal Evelyn Wood was met versche troepen in aantocht en zou trachten zich een weg over den Langen Nek te banen. Sir George Colley wenschte intusschen den Amajoeba-berg te bezetten.

Het was Zondag, 27 Februari 1881; in het Boerenkamp,

daar beneden in de vlakke, was alles nog rustig. Vóór het aanbreken van den dag beklommen de Engelschen Spitskop, ten einde den vijand te overvallen. Reeds zagen zij in gedachten den weg naar Pretoria en naar Potchefstroom voor zich geopend . . . En — zij bespotten de domme Boeren, die dezen berg onbezet hadden gelaten . . .

En in dezelfde oogenblikken, toen in het geheele land Gods lof omhoog steeg, en innige smeekbeden om Zijne hulp in deze benarde dagen en om bevrijding van het juk, gefluisterd werden, waaide daar met het aanbreken van den Sabbat voor het stille Boerenkamp de roode oorlogsvlag aan de oosterkim. En: „Oorlog!” was de kreet, die luide weerklonk, en vierhonderd dappere mannen jaagden in vliegenden galop naar den voet van den Amajoeba-berg, stegen af, en klommen omhoog, door geen kogelregen uit Engelsche geweren gestuit. „God zelf streed in hunne rijen. Dit was Zijn dag.” De vijand is verlamd door schrik — hij vlucht: de Boerenkogels treffen de Engelschen in de borst of in den rug, zij snellen in radeloozen angst den berg af — meer nog komen er om door de vlucht dan door het lood der Boeren.

De bloem van Englands macht in Zuid-Afrika liet hier het leven; menig officier, ja, ook generaal Colley, vond hier den dood.

Drie honderd Engelschen lagen neergeveld. En de Boeren? Eén doode en vijf gewonden betaalden met hun bloed het losgeld voor Transvaal.

Maar geen juichkreet steeg er op uit hun midden — oneindige eerbied, groote dankbaarheid voor Gods

bestiering vervulde hun hart; zij ontblootten het hoofd, en toen zij generaal Colley's lijk zagen, konden zij bijna niet aan de waarheid gelooven, dat hij door hunne wapenen geveld was.

Ook in dezen slag had Ferdinand dapper en vastberaden meegestreden.

De meeste Boeren bleven aan de grenzen, om den weg voor de Engelschen naar Transvaal af te snijden tot de vrede zou tot stand komen. En toen dit zekerheid was geworden, keerde Ferdinand naar Pretoria terug. Dag en nacht reed hij door, tot hij daar aangekomen was.

Het geheele dorp, behalve de Engelsche inwoners, vond hij opgetogen van vreugde over de onafgebroken zegepralen der Boeren.

Ook de Heer Hendrik Weltink met zijne dochter waren in het dorp, en dit werd met blijdschap door velen opgemerkt.

Natuurlijk was de behaalde zege het onderwerp der meeste gesprekken, ook bij den heer Pieter Boom, Ferdinands huisheer; en wanneer deze twee mannen met hun buurman Van Dijk, in of om Pretoria eene wandeling maakten, werd gedurig door hen de vraag herhaald: Zullen de Engelschen ons *nu* met rust laten? Belangrijke vraag, voorwaar, maar waarop niemand een antwoord durfde geven.

„Maar,” vroeg Ferdinand eens, „welke is toch de ware reden geweest van de inlijving van Transvaal, van het voortdurende vervolgen der Boeren en het inbezitnemen van hun land door de Engelschen?”

„Zonder twijfel,” gaf Van Dijk hierop ten antwoord,

„zonder twijfel allereerst het handelsbelang en het geldelijk voordeel. De Britsche regeering, aan welke de Kaapkolonie voortdurend groote sommen geld kostte, vond het zeer aangenaam het binnenland bewoond te zien door lieden, die zelf hun bestuur betaalden, die hun land gereed maakten voor Europeanen, en die buitendien, zonder eenige verplichting te hebben aan de Kaapsche regeering, deze voortdurend belangrijke inkomsten verschaften in den vorm van inkomende rechten voor Europeesche goederen. Van verlaging of vrijstelling dezer rechten bij doorvoer, zooals in Europa, bestond geen schijn of schaduw. Daarom legde Engeland dadelijk de hand op Natal, welks bezit, daar het aan zee is gelegen, de Boeren in staat stelde de Engelsche douanen links te laten liggen. En toen nu Dr. Burgers zijn tractaat sloot met Portugal, waarbij aan den invoer over de Delagoa-baai bijzondere voordeelen werden verbonden, en toen hij tegelijkertijd zich begon toe te rusten tot den bouw van een spoorweg naar deze haven, vreesden de Kaapsche en vooral de Natalsche kolonisten terecht benadeeling van hun handel. Het vermoeden is gewettigd, dat het op hun aandringen was, dat de inlijving plaats vond. Op dit punt hebben de Engelschen geene gewetensbezwaren. Dat is ook in 1871 gebleken, toen zij den Oranje-Vrijstaat de Kimberleysche velden ont namen, nadat daar diamanten gevonden waren, en zonder dat hier van eenig ander recht sprake kon zijn dan van dat der sterksten.”

„De reden door u opgegeven is zeer juist, Van Dijk,” hernam Boom, „maar ik ken nog eene andere. Zij

is deze. De Boeren staan eenmaal bij de Engelschen slecht geboekt. Het verschil in landaard is allereerst daarvan de oorzaak. Ook heeft de Boer getoond van het Engelsche bestuur niet gediend te zijn en daardoor heeft hij de gevoeligheid der Britten gekwetst. Dien-tengevolge kunnen de Boeren in Engelsche oogen geen goed doen; en behalve door zijn eigenbelang acht zich nu de Engelschman verplicht als uitverkorene der Voorzienigheid aan de Boeren geen vrij spel te laten. Dit vaste en naïeve geloof in hunne verhevenheid boven alle andere volken, kan men bij haast alle Engelschen bespeuren. Wie iets anders doet of anders denkt dan zij, heeft in hunne oogen onmiskenbaar ongelijk. Soms kan men hen in allen ernst hooren verkondigen: dat de Engelschen in werkelijkheid de tien verloren stammen van Israël zijn."

Bij deze woorden barstte Ferdinand in een schaterlach uit, en vertelde daarop, dat hij nog eene derde oorzaak had hooren noemen, toen hij 's avonds bij Bronkers Spruit de wacht betrokken had. Toen had iemand gezegd, dat Engeland zijne vlag te Pretoria wilde hijschen, omdat men er sedert jaren op bedacht is, een groot, vereenigd Zuid-Afrika te vormen; een rijk, zoo groot, dat het geene hulp van Engeland behoeft, maar het integendeel steun verleen kan en tot voordeel is. Die federatie moest, meende men te Londen, onder Engelsche vlag plaats vinden. Maar men wist wel, dat geene der Hollandsche republieken die voorwaarde ooit zou aannemen. En daarom moest van de gunstige gelegenheid gebruik worden gemaakt, om allereerst Transvaal daartoe te dwingen.

„Wat heb ik van den dag mijner aankomst af van Pretoria een aangenamen indruk gekregen,” vervolgde Ferdinand, ook met het doel aan het gesprek eene andere wending te geven. „Die vriendelijke tuinen en tuintjes met vijgen, perziken, sinaasappelen, abrikozen, pruimen, peren, druiven, meloenen, citroenen, granaten en zelfs bananen, leveren voor iemand, die pas uit Nederland komt, een verrassend schouwspel op. En is men in de „bezigheids”-straten (winkelbuurt), wel, dan verwondert men zich alweer, dat hier van alles te krijgen is. Vreemd vond ik het, dat hier nog open slootjes met vlietend water langs de straten loopen, en even vreemd keek ik op, toen men mij een eenvoudig huis als de woning van den heer Kruger aanwees.

„En dan Pretoria's schoone omstreken! Ik ben zeker wel al twintigmaal naar de Aapjesrivier gewandeld, naar de drie „fonteynen” van deze „spruit” en naar de Machalliesbergen.”

„Ja,” hernam Boom, „Dijkstra kan zich niet verzadigen met kijken. Telkens gaan we samen maar weer den kant der bergen op. Maar nu stel ik voor naar huis te gaan, want mijn vrouw zal den maaltijd wel gereed hebben.”

HOOFDSTUK XIV.

Gewichtige verandering in Ferdinands lot.

Ferdinand begaf zich weer geregeld naar zijn winkel en de weken en maanden gingen ongemerkt voorbij. Toch dacht hij nog altijd aan den avond van den dag, waarop hij van het Transvaalsche commando te Heidelberg gekomen was. Toen had hij 's avonds kennis gemaakt met den beminlijken man, die Weltink heette en met diens dochter Hermina. De laatste vooral had een diepen, onuitwischbaren indruk op Ferdinand gemaakt en haar beeld vervolgde hem tot zelfs in zijne droomen.

Hij had ook dien avond weer zeer levendig gevoeld, dat hij hier, zoo ver van zijn vaderland, toch niet onder vreemden, maar onder stamgenooten verkeerde.

Ook had hij een langdurig gesprek met den heer Weltink gevoerd en hieruit geleerd, dat deze vele deugden bezat. De heer Weltink was een vijftigjarige, naar het scheen, maar men kwam tot het getal vijftig meer door berekening en door in aanmerking te nemen, dat hij de vader eener 24-jarige dochter was, dan door den indruk, dien hij maakte.

Gaarne zou Ferdinand toen gevraagd hebben of hij de vrijheid nemen mocht de familie te komen bezoeken,

maar hij liet dit na, omdat de kennismaking nog te kort en te vluchtig was.

Heel aangenaam werd hij eenige maanden later verrast door eene nieuwe ontmoeting op eene wandeling, even buiten de stad. De familie Weltink herkende hem dadelijk. Men wandelde samen verder, wederzijds werden de voornaamste levensomstandigheden medege-deeld en Ferdinand met zijn krachtig en gezond uiterlijk, zijne heldere oogen en zijn openhartigen blik, scheen een gunstigen indruk te hebben gemaakt, want toen hij ten slotte zich de vrijheid veroorloofde om verlof te vragen, de familie te mogen komen opzoeken, werd hem dit op de welwillendste wijze toegestaan.

Natuurlijk maakte hij van de verkregen vrijheid een dankbaar gebruik en met steeds korter tusschen-poozen herhaalde hij zijne bezoeken, die telkens de wederzijdsche achting en genegenheid deden toenemen. Het was ten slotte voor niemand meer een geheim, waarom de flinke werkman, de dappere krijgsman, de gezellige prater, dien ieder te Pretoria bij name kende, bijna dagelijks zijne schreden richtte naar den laken-winkel; ook de heer Weltink kreeg de vaste overtuiging, dat hij in Ferdinand een rechtschapen, oppassenden, hartelijken en karaktervollen schoonzoon zou hebben. Hermina zag hem even gaarne, en voor er nog een jaar verlopen was, heette zij „juffer” Dijkstra.

Eenigen tijd vóór de voltrekking van het huwelijk waren er belangrijke besluiten genomen: de heer Weltink zou zijn lakenwinkel en zijne andere vaste eigendommen te Pretoria laten verkoopen met uitzondering van het huis, dat in de onmiddellijke na-

bijheid van Dijkstra's werkplaats stond; dit huis zou eene aanzienlijke verbetering, vergrooting en verfraaiing ondergaan en geschikt gemaakt worden om èn schoonvader èn de jonggehuwden vrij, ruim en gemakkelijk te doen wonen; ook zou er, naast den winkel een flinke stal met koetshuis worden gebouwd.

Welk een nieuw, vroolijk leven brak er nu voor allen aan! De tijd, die het ten uitvoer brengen al dezer plannen voorafging, vervloog snel en aangenaam, en toen alles klaar was, hadden zij het noodige verstand om er recht genot van te hebben.

Ferdinand ging elken dag naar den winkel, dikwijls in gezelschap van zijn schoonvader, terwijl zijne vrouw, geholpen door een paar kaffermeiden, zorgde voor alles, wat het huishouden betrof. De avonden werden aan het ontvangen of afleggen van bezoeken, aan wandelingen en lezen besteed; de Zondagen aan godsdienstoefening en aan het ondernemen van uitstapjes. De kafferkoetsier kon goed met paarden en ezels omgaan en kende alle wegen.

Aan stof tot onderhoud ontbrak het nooit. Nu eens verhaalde de heer Weltink zijn schoonzoon eenige voorvallen uit zijne jeugd en jongelingsjaren, of sprak hij over Transvaalsche toestanden en dan wist zijne dochter er meestal nog het een of ander bij te voegen, dat de zaken soms in een geheel nieuw licht plaatste; dan weer luisterden beiden gaarne naar alles, wat Ferdinand hen van Nederland mededeelde en menigmaal gaf zijne vrouw dan haar verlangen te kennen, om zijn geboorteland eens te willen zien.

HOOFDSTUK XV.

Hoe het na den oorlog in Transvaal ging.

Van 23 tot 25 Maart 1881 was bij Langen Nek op de plaats van den heer O'Neill de vrede gesloten, waarbij aan Transvaal hare onafhankelijkheid in binnenslandsche aangelegenheden werd teruggegeven, maar haar het toezicht was opgelegd van een Britsch resident, wiens taak het zijn zou de inboorlingen te beschermen. Ook moest Transvaal het oppertoezicht van Engeland in hare aangelegenheden met het buitenland erkennen.

Heeft de Engelsche regeering toen, door den Boeren hunne onafhankelijkheid terug te geven, zonder twijfel een voorbeeld gesteld van rechtvaardigheidszin en edelmoedigheid, toch is de vrees, dat de Hollandsche bevolking over geheel Zuid-Afrika zich de zaak der Transvalers ernstig zou aantrekken, natuurlijk evenmin vreemd gebleven aan dat besluit van het Londensche kabinet. De teekenen van verzet onder de Afrikaanders tegen de voortdurende overweldiging der Engelsen na de eerste gevechten van den vrijheidsoorlog, hadden zich in meer dan ééne streek vertoond. Niet

alleen een opstand, maar zelfs de onwil der Hollandsche bevolking zou de Engelschen in eene bij uitstek moeilijke stelling hebben gebracht. Want de Boeren maken meer dan de Engelschen *de* blanke bevolking van Zuid-Afrika uit. Zoowel in de republieken als in de Kaapkolonie hebben zij de meerderheid in zielental. En zij zijn het vooral, die met uitzondering van bijna alle andere, den Zuid-Afrikaanschen veestapel bezitten, den grond bebouwen en daardoor de voortbrengende krachten van het land vormen.

Bevredigd met dezen uitslag was zoo min de volksraad als het driemanschap, bestaande uit de heeren S. J. P. Kruger, vice-president der republiek, M. W. Pretorius en P. J. Joubert.

De volksraad, na den oorlog te Heidelberg saamgekomen, werd niettemin door Kruger aangemaand tot gematigdheid, en hij wist de leden over te halen zich voorloopig bij deze schikking neer te leggen. Men zou later wel trachten betere voorwaarden te bedingen.

Inderdaad is dit Kruger in 1884 te Londen gelukt, waarheen hij zich met Nicolaas J. Smit, vice-president der republiek (hij zelf was in 1882, toen het driemanschap door een bestuur als tijdens de vorige republiek was vervangen, president geworden) en S. J. Du Toit, super-intendent van het onderwijs, had begeven.

De vrucht dier reis is geweest, dat Engeland alleen het recht van veto („ik wil het niet”) op nieuwe traktaat met het buitenland, uitgezonderd met den Oranje-Vrijstaat, behield; met betrekking tot de inboorlingen herkreeg het land zijne vrijheid.

De Staats-president Kruger begon met in het bestuur.

twee Nederlanders aan zijne zijde te roepen, wier hulp bij de leiding van den opstand en het voeren der onderhandelingen den Boeren de grootste diensten hadden bewezen: Dr. Jorissen, vroeger predikant en daarna uitgever te Groningen, later staatsprocureur en „pleitbezorger” te Pretoria, trad weder op als staatsprocureur, en zag zich als zoodanig belast met de leiding der justitie en der buitenlandsche zaken, terwijl de heer W. Eduard Bok, vroeger koopman, als staatssecretaris, hoofdambtenaar werd van het binnenlandsch bestuur. Later hebben deze verdienstelijke mannen andere betrekkingen vervuld.

Gestadig ging de Republiek vooruit. Doch een groote sprong werd gemaakt, toen aan den Witwatersrand goud werd ontdekt. In 1886 verrees daar op het vlakke veld eene stad, Johannesburg genaamd naar een der schoonzoons van President Kruger, die weldra de belangrijkste van heel Zuid-Afrika zou worden. Vreemdelingen stroomden bij tienduizenden toe, voornamelijk Engelschen. Met leedwezen zagen dezen, zoowel als hunne landgenooten elders, zooveel rijkdom aan goud in handen eener niet-Engelsche regeering. Zij besloten te trachten, de Boerenregeering te verdrijven en het kostte den Transvalers alle moeite om weerstand te bieden aan hunne openlijke en bedekte pogingen.

De gevaren zijn voor Transvaal dus geenszins voorbij. —

Deze en dergelijke onderwerpen werden besproken in den vriendenkring, die zich dikwijls in Dijkstra's huis verzamelde. Hij en zijne vrouw waren vriendelijk en gastvrij, zij ontvingen gaarne en spraken steeds vol

belangstelling met hen, die zich onder hun dak kwamen verpoozen.

Hun huwelijk bleef echter kinderloos.

Zoo bevond zich op zekeren avond de heer Weltink in hun midden, en deze begon van vroegere dagen te vertellen.

„De boeren,” zeide hij, „die bij gelegenheid van de bekende *trekken* hierheen zijn gekomen, zijn niet allen in dit land gebleven. Onder het bestuur van Dr. Burgers waren er velen, die ontevreden werden, weer weggetrokken en zich aan de gevaren eener lange en niet minder moeilijke reis blootstelden. Zij togen door de Kalihari-woestijn naar Afrika's westkust.

„De eerste dezer trekkers verlieten ons in 1874, en werden spoedig door vele anderen gevolgd.

„Zeven jaren zijn voor die reis noodig geweest. En welke jaren! Boekdeelen zou men kunnen vullen, wanneer men alles wilde mededeelen, wat zij geleden hebben. De ellende, de ontberingen, de ziekten, die hen teisterden, de verliezen, die hen troffen, zijn nameloos geweest. De meesten kwamen onderweg door koortsen, door de wapenen der inboorlingen of door den beet van wilde dieren om het leven. En zij verloren hunne paarden en ossen tengevolge van den doodelijken steek der tsetsevlieg, door diefstal of door gebrek aan voedsel.

„Toen zij eindelijk dicht bij Mossamedes waren aangekomen, stierven andermaal velen hunner aan de koortsen.

„De Portugeesche regeering van genoemde stad wees hun te Humpata, bij Huilla, eene woonplaats aan. Zij

sichtten er een dorp en konden zichzelf regeeren.

„Maar het land beviel hun slecht, sommigen zelfs zoo slecht, dat dezen onder den heer Jordan weer verder trokken en zich in de landstreek Ondonga vestigden, die zij van de negers hadden gekocht.

„Daar stichtten zij eene soort van gemeenebestje, dat zij Uppingtonia noemden, naar den vroegeren eersten minister der Kaapkolonie, Uppington.

„Hoewel deze streek in vele opzichten door de natuur begunstigd schijnt te zijn, beschouwden verscheidene Boeren haar toch ook alweer niet als het land van belofte, zoodat velen hunner de terugreis naar Transvaal weder ondernomen hebben.”

„Nu,” zei Ferdinand, „die konden toen ook naar waarheid zingen:

Ieder woelt hier om verand'ring
 En betreurt die dag aan dag.
 Hunkert naar hetgeen hij zien zal,
 Wenscht terug 't geen hij eens zag.

„Met mij is het gelukkig geheel anders gegaan. Ik heb ook mijn geboorteland verlaten, maar heb hier werkelijk gevonden, wat een mensch gelukkig maken kan en mij ook gelukkig maakt.”

HOOFDSTUK XVI.

Een uitstapje naar Potchefstroom, dat geen uitstapje bleef en groote gevolgen had.

Langer dan tien jaren had Ferdinand nu het beroep van wagenmaker uitgeoefend en het was hem over het geheel zeer wel gegaan. Jan Verkerk, de meesterknecht, zoogenaamde „voorman”, die van hem het vak in den grond geleerd had, werkte evenwel niet meer op zijn winkel. Natuurlijk hadden er van tijd tot tijd afwisselingen in het personeel plaats, en zoo was dan ook Jan Verkerk al voor een zestal jaren vertrokken. Hij meende, en hierin vergiste hij zich niet, nu zelf wel eens baas te kunnen worden, en daarom had hij in overleg met Dijkstra te Potchefstroom of Mooirivier, eene wagenmakerij, die toen aan het kwijnen was, voor weinig geld overgenomen.

Ferdinand had in Verkerk's plaats een der andere knechts, Pieter Smelt, aangesteld. Deze was van den beginne af bij Ferdinand werkzaam geweest en had zich zoo met de borst op zijn werk toegelegd, had zich zoo goed gedragen, dat hij de eereplaats van meester-

knecht, waaraan ook een aanzienlijk hooger weekgeld verbonden was, ruimschoots verdiende.

Jan Verkerk vergat te Mooirivier zijn ouden meester niet, maar hield integendeel niet op hem en zijne vrouw uit te noodigen, toch eens naar zijne zaken te komen zien, en daarom besloten zij dan ook den trouwen man eens te gaan bezoeken. Het was een uitstapje, waarmede een tiental dagen gemoeid zouden wezen, want de spoorweg, die door eene Nederlandsche maatschappij aangelegd werd, was nog niet gereed.

Toen eindelijk de dag van vertrek bepaald was, spande de kafferjongen vier flinke ezels voor den wagen; en na den geheelen dag gereden te hebben, bereikten zij in den avond de boerderij van een vriend, bij wien zij het avondmaal gebruikten. Doch deze kon hun geene legerstede verschaffen, en zij sliepen dus maar in het rijtuig.

Den volgenden dag kwamen zij voorbij eene merkwaardige grot, reusachtig en diep, een vijftigtal voeten onder den beganen grond. Haar ingang kon men alleen bespeuren aan eenige struiken; overigens onderscheidde zich de bodem boven haar door niets van het overige land. Zij daalden langzaam en voorzichtig af en bevonden zich ten laatste in eene groote zaal van druipsteen, in welke het van vleermuizen wemelde. Groote grotten als deze zijn in Transvaal betrekkelijk zeldzaam; kleine komen er allerwegen voor.

Terwille van een der ezels, die teekenen van afmatting begon te vertoonen, verzochten zij een Boer, langs wiens hofstede zij kwamen, te mogen uitspannen, en tot den volgenden dag bij hem te

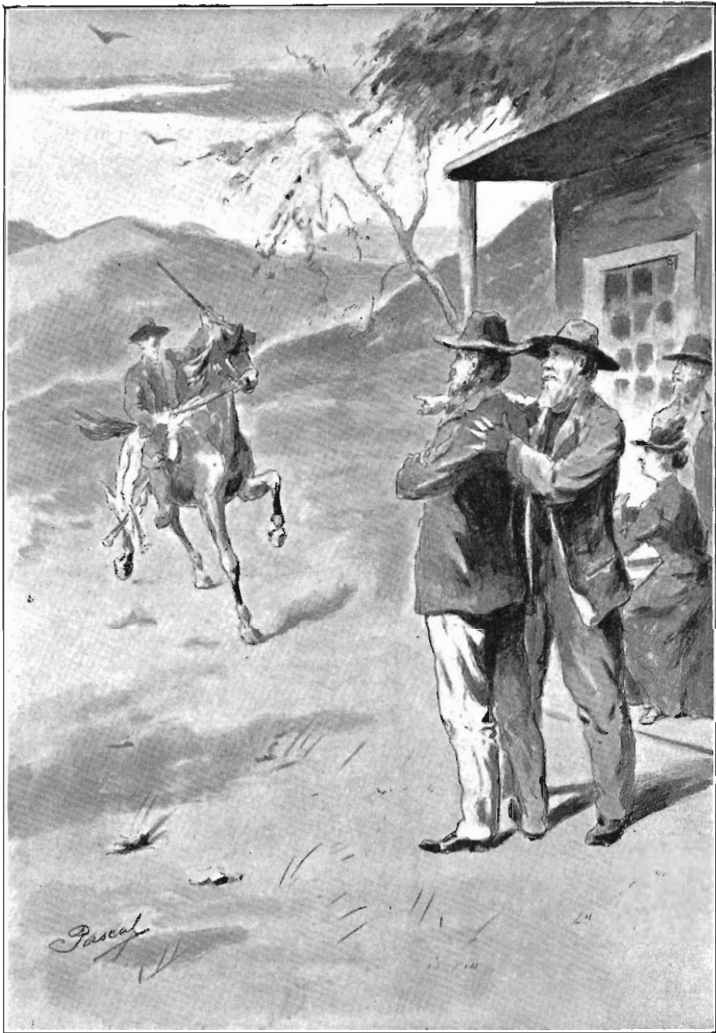
verwijlen. Aanvankelijk maakte deze bezwaar, daar er geene voldoende hoeveelheid voedsel bij hem aanwezig was. Doch spoedig schafte hij raad. Na hun verzoek te hebben ingewilligd, riep hij zijn twaalfjarig zootje tot zich, gaf hem een geweer met één enkelen patroon, en gelastte hem te paard te stijgen om een „bokkie te skiet.” „Hij moest oppassen,” zoo luidde de waarschuwing, „niet met ledige handen thuis te komen.” Zelfs niet één misschot werd hem gegund. Fluks weggedraafd, was de knaap spoedig uit het oog verdwenen. Drie uren later kwam hij werkelijk met een fraaien „springbok” achter op het paard gebonden, terug.

Is het nu wel wonder dat de Engelschen in den laatsten oorlog sneuvelden als vliegen rond de kaars?

Den volgenden dag reden zij Potchefstroom binnen.

Verkerk stond hen reeds op te wachten en had goed voor alles gezorgd, zoo ook voor stalling van het rijtuig en voeder voor de trekdieren. De welkome gasten zouden te zijnen huize slapen en het ontbijt gebruiken, maar in het „Royal Hotel” middagmalen, omdat de spijzen daar beter toebereid en vooral in grooter verscheidenheid aanwezig zouden zijn, dan Verkerk die in zijn eigen huis ook met den besten wil kon aanbieden.

In dit logement deed het Ferdinand groot genoeg eenige mannen uit Nederland aan te treffen, van wie hij veel aangaande de hem altijd dierbaar gebleven vaderland vernam. Een hunner kon hij op zijne beurt van dienst zijn door hem antwoord te geven op de vraag: Hoe is deze stad toch aan haar zonderlingen naam gekomen?

Drie uur later kwam hij werkelijk met een fraaien „Springbok“ achter op het paard gebonden, terug. (pag. 137).

„Potchefstroom” — zeide Ferdinand — „is zoo genoemd geworden naar zijn stichter, den ouden voortrekker Hendrik Potgieter. Kortheidshalve nam men alleen de eerste lettergreep van zijn naam. De tweede lettergreep: *chef* beteekent, dat Potgieter de chef, de aanvoerder was en de derde: *stroom* voegde men er bij, omdat de stad aan eene rivier gelegen is. De stroom heet Mooirivier en met dezen naam noemt men dan ook in de wandeling de stad zelve.”

„Op dezelfde wijze” — ging Ferdinand voort — „zijn bijna alle plaatsnamen door de Boeren gevormd. Veelal bevatten die enkele lettergrepen den sleutel tot gewichtige gebeurtenissen in het leven van hun volk. Ik denk aan Weenen, aan Lijdenburg, aldus genoemd naar de namelooze ellenden, die zij op de plek, waar die plaatsen ontstonden, hadden doorstaan. Ongelukkerwijze hebben zij echter herhaaldelijk denzelfden naam aan verschillende plaatsen en rivieren gegeven, door welke omstandigheid dikwijls vergissingen voorkomen.”

Potchefstroom is de woonplaats van den reeds besproken heer Martinus Wessels Pretorius, Andries' zoon, en zijne woning — Verkerk wees hun die — staat langs het plein, dat het midden der stad vormt en met gras begroeid is. Alle andere huizen van Potchefstroom zijn eveneens rondom dit plein gebouwd, en eerst in den laatsten tijd is het door de uitbreiding der bevolking noodig geworden, ook elders huizen neer te zetten.

Het geheel zag er vriendelijk uit. De woningen hadden bijna alle ééne verdieping en aan de voorzijde

een afdak. Ook waren alle huizen door tuintjes omringd, die op hunne beurt weer door fraaie wilgeboomen werden omgeven.

„Hoe kunnen,” vroegde juffer Dijkstra, eenige winkels opmerkend, aan Verkerk, „al die „bezigheden” hier bestaan?”

„Ja, juffer,” antwoordde hij, „ze zouden ook geen goede zaken maken, zelfs geen redelijken omzet hebben, als de koopers alleen in Potchefstroom woonden. Alle neringdoenden, ik zelf ook, verdienen het meest door de buitenlui, de op het land wonende bevolking.”

„Zijn die winkeliers Boeren?” vroegde een der Nederlanders van het hotel, die zich in hun gezelschap bevond.

„Nee, de winkeliers zijn hier, evenals in heel Zuid-Afrika,” antwoordde Verkerk, „haast allen buitenlanders of Kapenaars, bijna nooit Boeren. De koopmansstand is hun niet onafhankelijk genoeg om in den smaak van deze laatsten te vallen. Zij zijn in de republieken zoo goed als uitsluitend veetelers en bebouwen bij uitzondering een stukje land, of liever, laten dit bebouwen.”

„Drijven de Boeren dan in het geheel geen handel?” vroegde de Hollander weer.

„Hoogst zelden, baas!” gaf Verkerk ten antwoord, „alleen als zij met de negers een zeer voordeeligen handel kunnen aanknoopen. Zoo trekken eenige Boeren nu en dan over de Limpopo en zelfs noordelijker, om bij de inboorlingen Europeesche goederen in te ruilen tegen huiden en ivoor. Vroeger was die handel zelfs zeer belangrijk en droeg hij veel bij tot den bloei van Zoutpansberg, Schoemansdal en Ohrigstad. Maar tegen-

woordig schijnt de voorraad der negers uitgeput te zijn, en trekt het goud bij Zoutpansberg meer de aandacht der blanken."

"Is het waar, dat Ohrigstad tegenwoordig bijna geheel en al verlaten is?" vroeg juffrouw Dijkstra thans.

"Ja, vrouw," antwoordde Ferdinand, "en ik kan u ook wel zeggen waarom. De reden daarvan is de ongezondheid der streek. Zelfs het vee kan niet gedijen in dat koortsland en vooral voor de schapenteelt deugt het daar niet. Men is er te dicht bij de Delagoa-baai."

Op een van de dagen, welke zij te Potchefstroom doorbrachten, deden ze een tochtje te paard buiten de stad. Dat was eene heele onderneming, omdat Ferdinands vrouw niet aan paardrijden gewoon was. Ferdinand kocht een dameszadel voor haar, Verkerk zorgde voor een zeer mak paard, en toen deed zij al haar best om zoo goed mogelijk te rijden. De beide Pretorianen zagen op dit uitstapje iets, dat hunne belangstelling zeer opwekte n.l.: de wallen van het fort, die de Engelsche bezetting in den Transvaalschen oorlog van 1880 en '81 opgeworpen had om zich tegen de Boeren te verdedigen. Genoemd fort lag dicht bij de Mooirivier. Door loopgraven, welke gedeeltelijk nog zichtbaar waren, hadden de Engelschen getracht hunne belegeraars te bestoken. Maar dezen hadden op gelijke wijze gehandeld, totdat men elkander op zeer korten afstand genaderd was.

Het rijtoertje had aan allen veel genoeg gegeven; alleen Ferdinands vrouw klaagde den volgenden dag nog over groote vermoeidheid.

HOOFDSTUK XVII.

Naar en op de Diamantvelden.

Eindelijk moest er ook aan de terugreis gedacht worden.

Juffrouw Dijkstra had er echter nog geen zin in. Het reizen beviel haar zoo goed, dat zij haar man voorstelde, om — daar ze nu toch eenmaal te Potchefstroom waren — de Diamantvelden eens te gaan bezoeken.

Nu, dat was iets, waarop men niet gerekend had, maar Ferdinand had er wel ooren naar, zoodat hij spoedig voor het plan gewonnen was. Verkerk zeide hun daarenboven, dat de reis niet bezwaarlijk zou zijn, en dat hij den volgenden morgen een vertrouwden knecht naar vader Weltink zenden zou om dezen hun plan mede te deelen, en dan tevens diens meening te hooren.

Met blijdschap aanvaardde de knecht die opdracht, hij reed met brieven van Ferdinand en Hermina te paard naar Pretoria en kwam eenige dagen later met goede tijding terug. De heer Weltink gaf zijn kinderen groot gelijk en deed hun weten, dat alles thuis goed ging;

ook had hij een linnen zakje meegegeven, waar de knecht de noodige zorg voor hebben moest. Nu, dat zakje kwam goed over en bevatte datgene, waaraan de reizigers wel behoefte zouden krijgen. En ziedaar, in plaats van naar het noord-oosten trok men zuidwestwaarts, nadat men van Verkerk en de zijnen hartelijk afscheid genomen had.

De ezels waren nu goed uitgerust en liepen nu zoo flink, alsof zij zelf plezier hadden in het onverwachts veranderde reisplan.

Tegen drie uren in den namiddag bereikten zij Klerksdorp, waar zij zich met een heerlijk maal versterkten en kwamen des avonds laat bij een Boer aan, bij wien zij gelukkig konden overnachten. Zoo reden zij vier dagen door en vonden telkens of de grootste gastvrijheid of gelegenheid om tegen betaling de noodige hulp te bekomen. Den vierden dag reden zij tegen den middag Bloemhof binnen. Lang vertoefden zij hier niet, want vooreerst vonden zij het er snikheet en bovendien was er niet veel bijzonders te zien. Juffrouw Dijkstra had er hoogstens een vijftigtal huizen geteld.

Over het geheel hadden zij het landschap niet mooi gevonden, want van Pretoria af was de streek steeds vlak en boomloos geweest. Op hunne gemoedsstemming had die eentonigheid echter geen nadeeligen invloed uitgeoefend. Zij waren uit, vroolijk en gezond, en vonden het wel aardig om zoo eens met hun beiden door onbekende streken te reizen.

Den volgenden dag bereikten zij Christiana, een armzalig plaatsje, dat niet veel grooter was dan Bloemhof. Nauwelijks één enkele boom beschutte hen tegen de

brandende hitte. In het logement zag het er zeer onzindelijk uit. Kippen en varkens liepen er ongestoord in de kleine gelagkamer rond; wat voorgezet werd, zag er onooglijk uit, en zij lieten het liefst onaangeeroerd staan. Dat men echter de diamantvelden naderde, bleek alras uit de aanwezigheid van eenige Engelsch sprekende lieden, die biljart speelden, hoog wedden en met diamantjes betaalden.

Ferdinand was echter even blij als zijne vrouw, dit liefelijk! oord te kunnen verlaten. Zij reden nu maar aldoor langs de Vaal, uitzierende naar eene geschikte gelegenheid om dezen stroom, die hier overal tamelijk breed was, over te kunnen gaan. Telkens was de weg als bezaaid met lijken van paarden en ossen, die gedaan waren geraakt.

Eindelijk meende Ferdinand de plaats gevonden te hebben, waar de overtocht het best zou kunnen plaats hebben. De ezels werden ferm aangezet en Dijkstra gebruikte bij uitzondering hier duchtig de zweep. Plassend daalden zij in de bedding af, maar, o wee! middenin bleven de voorste ezels staan, de wagen begon te kraken en zij voelden dat het eene wiel reeds opgelicht werd door den stroom. Hermina gaf een luiden gil.

Ferdinand gaf haar echter de leidsel en den zweep in de hand, sprong uit den wagen op den rug der achterste ezels en trachtte zoo op dien van de voorste te komen. Toen dit waagstuk hem gelukt was, waren een paar goed aangebrachte karwatslagen voldoende om de ezels aan het loopen te krijgen, en trokken de dieren den wagen zonder ongelukken naar den anderen oever.

Om eenigermate van den schrik te bekomen, bleven zij hier een poosje staan uitrusten, en eindigden met elkander geluk te wenschen, dat zij er zonder ongelukken waren afgekomen.

Zij bevonden zich thans niet langer in Transvaal, maar voor het eerst van hun leven hadden zij den bodem van den Oranje-Vrijstaat betreden.

Zij waren echter koud geworden, zelfs Hermina rilde, waarom zij zich beiden in dekens wikkelden, terwijl Ferdinand nog bovendien den kraag van zijn grooten, dikken ulster opzette. Zoo beklommen zij den wagen weer en ging het in een flinken draf den Vrijstaat in.

Lang zouden zij hier evenwel niet vertoeven; want reeds in den namiddag overschreden zij de grens, die den Vrijstaat scheidt van Grikwaland-West, het land der diamanten, zijnde Engelsch grondgebied. Vele uren achtereen waren zij geen sterveling tegengekomen en hadden zij huis noch hof, boom noch dier zelfs gezien, evenmin een „kopje,” „richeltje” of „bultje.” Niets dan eene donkerblauwe lucht en gras had hun oog getroffen. Ook heerschte er eene ontzagwekkende stilte.

Van tijd tot tijd echter ving hun oor eenige geluiden op. Eerst dof en zacht, werd het gedruisch, dat de nadering eener groote stad aankondigde, al grooter; en eindelijk werden de ijzeren daken van het wereldberoemde Kimberley zichtbaar.

Een paar uren later reden zij Kimberley binnen en stapten zij aan het „Central-Hotel” af.

Na een bad genomen en een goed maal in de fraai ingerichte eetzaal gebruikt te hebben, zetten beiden zich neer om aan vader Weltink te schrijven. De gevaar-

lijke tocht door de rivier de Vaal werd door Hermina beschreven. Zij vermoedde echter niet, dat zij den ouden man daardoor zoo pijnlijk trof, als later het geval bleek te zijn. Zij eindigde den brief met de verzekering, dat zij op geen weken na bepalen kon wanneer zij weer thuis zouden komen, en verzocht alleen om wat geld over te zenden, dat zij aan het postkantoor te Kimberley in ontvangst zouden nemen.

Ferdinands brief was in een vroolijker stemming geschreven, en hij verklaarde er in, dat zij veel genoeg hadden en geene zorgen over de zaken in Pretoria koesterden, omdat zij wel wisten, dat hun vader over alles een wakend oog hield.

Toen beider brieven gereed waren, brachten zij die samen op de post. Het was reeds avond geworden. Overall brandden lichtjes, en de straten waren gevuld met menschen, die zich kwamen verpoezen van den arbeid.

Zij zagen ook een steenen huis, blijkbaar gebouwd zonder dat vooraf de prijs was berekend, en bestemd was voor eene societeit. Dichterbij zagen zij een groot gebouw, dat geheel uit bazalt was opgetrokken. Verderop talloze huizen van verschillende afmetingen, uit gegolfd ijzer samengesteld, zooals men er vele in Zuid-Afrika ziet. Soms zijn zij zelfs gemaakt van ledige blikjes, die eens levensmiddelen hadden bevat. Deze huizen waren op rollen gezet, zoodat zij verplaatsbaar waren. Nu eens stonden de huizen schotsch en scheef door elkander, zonder dat van rooilijnen sprake was geweest; dan weder had men getracht aan de straat een Europeesch aanzien te geven. Menige winkel had eene uitstalling, die eene groote Europeesche

stad geene oneer zou aandoen; breede ruiten lieten het felle licht door dat de koopwaren daar achter bescheen en tevens de drukke, warrelende menigte daar buiten.

Alle talen der wereld hoorden zij hier spreken; bijna alle standen waren er vertegenwoordigd.

Zoo zagen zij eens een grooten Kaffer langs de straat slenteren, met een wandelstok in de hand, eene oranje-kleurige broek aan en een openhangend vest, waaruit een hemd te voorschijn kwam, dat alle kleuren van den regenboog vertoonde. Opzichters met grove, door harden arbeid vereelte handen, liepen er rond met diamanten ringen aan elken vinger. Half gekleurde of blanke vrouwen, bewogen zich daartusschen.

Uit een van gegolfd ijzer, inderhaast opgetrokken gebouw, klonk een verward geraas van muziek en stemmen hen tegen.

Ferdinand ging er met zijne vrouw voor de aardigheid eens binnen. Wel, wel, wat was dat daar binnen een rumoer! Menschen, die evenveel van muziek wisten als olifanten, zongen of liever schreeuwden er door elkaar, terwijl zij brandewijn met sodawater of whiskey met gewoon water, in kolossale hoeveelheden, dronken.

De Dijkstra's vertrokken maar weer snel en wandelden toen naar hun hotel, waar ze spoedig hunne kamer opzochten, welker inrichting veel te wenschen overliet. Het dak was van ijzer en den volgenden morgen werden zij, door de brandende hitte die het uitstraalde, reeds vroegtijdig gewekt.

Onder het ontbijt, dat zeer degelijk was, raakten zij in gesprek met een reiziger, die door zijn uiterlijk een aangenamen indruk op hen gemaakt had en die

bij nadere kennismaking nog meer meeviel. Zij vernamen van hem, dat hij dien dag besteden wilde om de beroemde Kimberley-mijn in oogenschouw te nemen.

„Hetzelfde plan hebben mijn vrouw en ik ook gemaakt,” zeide Ferdinand, „als we dus te zamen konden gaan, zou dat mij althans zeer aangenaam wezen.”

„Mag ik hopen, dat u mij vergunt, heden deel van het gezelschap uit te maken, mevrouw?” gaf de vreemdeling hoffelijk ten antwoord.

„Kom aan, Ferdinand, laat ons gaan!” sprak Hermina tot haar man en beantwoordde hiermede tevens de vraag: „zullen wij met ons drieën naar de mijn gaan.”

Daar aangekomen stonden zij verbaasd. Zij hadden zich nooit eene voorstelling kunnen maken, van hetgeen zij nu zagen. Het was een grootsche aanblik. Vóór hen lag een ontzagwekkende kuil van misschien 150 Meters diep. Glooiend liepen de wanden naar elkander toe tot op den bodem, waar tallooze menschen, die van boven gezien niet grooter dan mieren schenen, aan het werk waren.

De trechtervormige kuil was van boven zoo wijd, dat men de andere zijde van de opening niet duidelijk zien en ternauwernood onderscheiden kon, wat er geschiedde. Inderdaad behoefde men wel een kwartier om de opening rond te loopen. Staaldraden, dik als vuisten, liepen twee aan twee van den rand der mijn naar de verschillende plaatsen in de laagte, waar gewerkt werd.

Aan beide einden waren zij stevig vastgemaakt. Over die draden reden voortdurend groote, manshooge, ijzeren bakken of tonnen op en neer, hangende aan vier wieltsjes, die onderling bevestigd waren en op

deze draden pasten. Iedere bak was door een ijzersterk touw aan een stoommachine verbonden, zooals er allereen rondom de mijn waren geplaatst en die de bakken op- en neer deden gaan. Niet minder dan ruim driehonderd stoomwerktuigen waren bij de mijnen in gebruik.

„Wil u eens naar beneden?” vroeg een man, die daarbij stond, en voor zijne aangeboden diensten menige fooi ontving. Ferdinand had daar wel zin in, maar zijne vrouw wilde volstrekt niet en de nieuwe kennis scheen er zich ook niet toe aangetrokken te gevoelen.

„Ga u maar naar beneden, mijnheer Dijkstra,” zeide hij, „ik zal wel bij mevrouw blijven.”

Hierop nam Ferdinand in een der bakken plaats en vloog met zulk eene vaart naar beneden, dat het hem groen en geel voor de oogen werd. Daar aangekomen, zag hij, hoe honderden negers van allerlei typen en stammen, bezig waren den blauwen grond met houweelen en spaden los te werken en in bakken te werpen.

Allen droegen dezelfde soort van kledingstukken, die zij moesten uittrekken, wanneer zij 's avonds het werk verlieten. Deze maatregel moest dienen, om zooveel mogelijk te voorkomen, dat de negers de diamanten, die zij bij het ompspitten vinden, verstoppen en voor zichzelf behouden. Te dien einde moeten zij zich geheel ontkleeden, alvorens zij huns weegs kunnen gaan, en worden de achtergelaten kledingstukken nauwkeurig onderzocht. Toch vernam juffrouw Dijkstra, die boven aan den rand met den vreemdeling en een oppasser stond te praten, dat misschien meer dan veertig ten honderd van de gevonden diamanten niet in handen der eigenaars kwamen.

De negers weten — vernam zij verder — allerlei middeltjes te bedenken, om de waakzaamheid der blanke opzichters, van welke een goede veertienhonderd in de mijnen werken, te ontgaan. Het gebeurt meermalen, dat zij de toevallig gevonden en haastig opge-raapte diamanten inslikken, of wel, dat zij deze in hunne krullen verbergen.

Toch is hun loon zeer voldoende ; één of twee pond sterling per week is voor een neger zoo belangrijk, dat van alle zijden, ook van de Delagoa-baai, zelfs van het Sofallaland, voortdurend zwarte werkkrachten, tot onderscheiden stammen behorende, komen toestroomen.

Er werken ongeveer elf duizend negers in de mijnen. Na één of twee jaar hier te hebben gearbeid, vertrekken dezen weer naar hunne woonplaatsen en nemen genoeg met zich mede, om de rest van hun leven in ledigheid te kunnen doorbrengen.

Verschillende Europeanen maken er hunne broodwinning van, tegen een appel en een ei gestolen diamanten van de negers te koopen. Zij verblijven te dien einde dicht bij Kimberley, op Vrijstaatsch grondgebied, waar de negers hen komen opzoeken. Is eenmaal de koop gesloten, dan ijlen zij met de verkregen edelgesteenten naar Europa. Tegenwoordig is dit bedrijf gevaarlijker geworden, omdat deze lieden door den aanleg van telegraaf en spoorwegen, gemakkelijker te achterhalen zijn.

Zoowel de stellers als de helers stellen zich beiden aan een groot gevaar bloot. Niet alleen staat er op den diamantendiefstal eene zeer strenge straf, maar de wet eischt daarenboven, ten einde het helen tegen te gaan,